

Suit`drān`s

SUITU NOVADA MANTOJUMS

PAPILDINĀTS IZDEVUMS

Projektu „*Suitu vēsturiskajā novadā saglabājušos tautas tērpu apzināšana, dokumentēšana un digitalizācija (Alsunga, Gudenieki, Jūrkalne)*” īstenoja: Kristīne Vasiļevska un Dace Martinova

Redaktori: Kristīne Vasiļevska, Dace Martinova

Korektori: Lidija Jansone, Juris Lipsnis un Māra Rozentāle

Konsultanti: Ilga Leimane, Lidija Jansone

Fotogrāfi: Dace Martinova, Dzintars Leja, Inga Cara, Vineta Jaunzeme, vāka fotogrāfija - Uldis Muzikants

Maketētāja: Natalja Štefaņuka

Katalogs tapis ar suitu kopienas ļaužu, Ventspils novada pašvaldības, Alsungas novada, Valsts Kultūrkapitāla fonda, LR Kultūras ministrijas un Latvijas Nacionālā kultūras centra atbalstu.

Kultūras ministrija

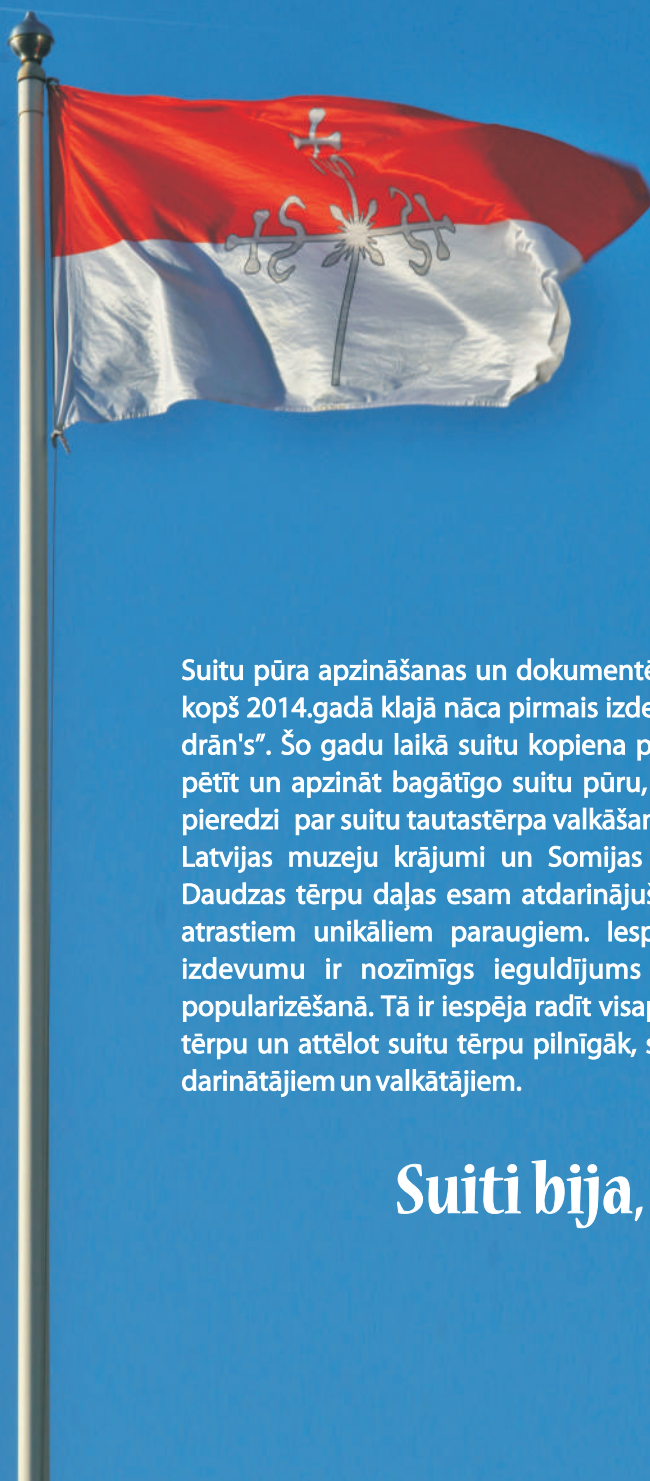

Latvijas Nacionālais
kultūras centrs

2017

ISBN 978-9934-19-355-2

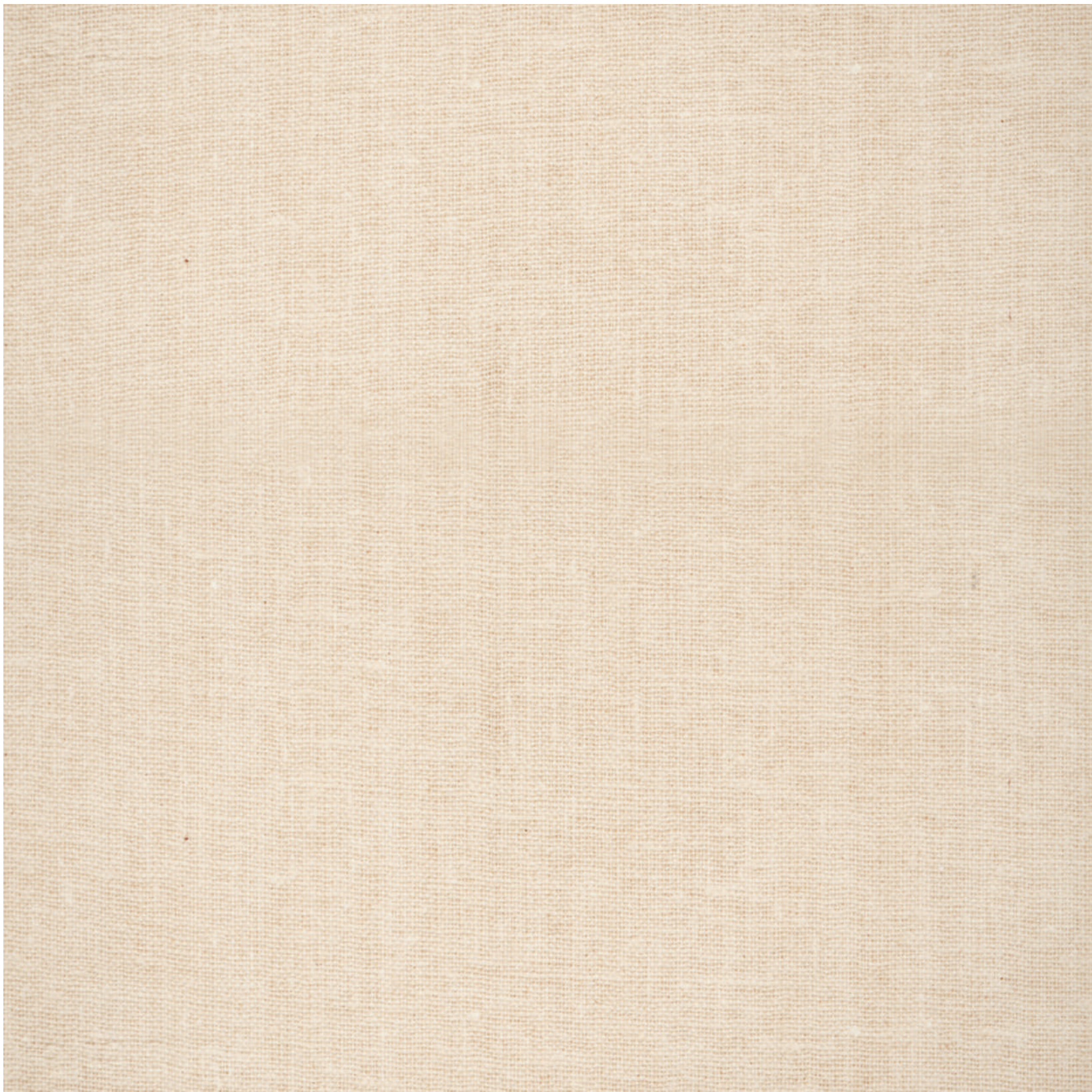

IEVADS

Suitu pūra apzināšanas un dokumentēšanas darbs nav pierimis ne uz brīdi, kopš 2014.gadā klajā nāca pirmais izdevums par suitu pūra bagātībām "Suit' drān's". Šo gadu laikā suitu kopiena pielikusi daudz pūļu, gan lai turpinātu pētīt un apzināt bagātīgo suitu pūru, gan arī lai gūtu jaunas zināšanas un pieredzi par suitu tautastērpa valkāšanas un darināšanas tradīcijām. Iepazīti Latvijas muzeju krājumi un Somijas Vēstures muzeja krājumi Helsinkos. Daudzas tērpu daļas esam atdarinājuši gan pēc muzeja, gan suitu novadā atrastiem unikāliem paraugiem. Iespēja izdot papildināto "Suit' drān's" izdevumu ir nozīmīgs ieguldījums suitu tautastērpa saglabāšanā un popularizēšanā. Tā ir iespēja radīt visaptverošu priekšstatu par suitu novada tērpu un attēlot suitu tērpu pilnīgāk, sniegt informāciju un padomus tērpu darinātājiem un valkātājiem.

Suiti bija, ir un būs!

Dace Martinova

2011.gadā ar Valsts Kultūrkapitāla fonda un biedrības „Etniskās kultūras centrs „Suiti”” finansiālu atbalstu, kā arī ar milzīgu ieinteresētību, pašieguldījumu no mums, projekta realizētājiem - manis un Kristīnes Vasiļevskas, tika uzsākts projekts „**Suitu vēsturiskajā novadā saglabāto tautastērpu apzināšana, izpēte un digitalizācija (Alsungā, Gudenieki, Jūrkalne)**”. Projekta galvenais mērķis bija apzināt, dokumentēt un digitalizēt Alsungā, Gudeniekos un Jūrkalnē atrodamos senākos suitu tautastērpus un informāciju par tiem un to valkātājiem.

Viesojoties pie cilvēkiem, tika dokumentēti ne tikai suitu tautastērpi, bet arī daudzas citas Latvijas kultūrai nozīmīgas vēsturiskās liecības: dažādi sadzīves priekšmeti, darbarīki, apdziedāšanās dziesmas, nostāsti u.c. Pētījuma laikā tika iegūta apjomīga digitālā informācija fotogrāfiju un audio ierakstu veidā. Pateicoties šim darbam, esam guvušas zināmu priekšstatu, kādas un cik daudz vērtību sagūlis suitu lādēs un skapjos, kā arī to, cik daudz lietu nonācis muzeju fondos.

Sastopoties ar unikālām, neatkārtojamām un vēl neredzētām lietām, vēlējāmies šīs suitu kultūras bagātības iekļaut krāšņā un daudzpusīgā izdevumā. Tā radās ideja izdot katalogu, lai tas kalpotu par izziņas avotu pašiem suitiem un ikvienam interesentam. Katalogs "Suit` drān`s" aptver tikai daļu no suitu bagātā un daudzkrāsainā mantojuma, kas guļ, glīti salikts, mīļi taupīts un saudzēts daudzu suitu dzimtu lādēs un skapjos, arī bēniņos aiz dzieda un pat pakšņos. Katrai lietai klāt ir tās neredzamā daļa, tās īpašais stāsts un likteņu likloči, ar ko atmiņu stāstos dalījušies to glabātāji. Katalogs sniegs priekšstatu ne tikai par to, cik bagāts un krāšņš ir suitu pūrs, bet arī dos padomu nākamajām paaudzēm, darinot autentiskus suitu tautas tērpus.

Kopš 2009.gada suitu kopiena piedzīvo renesansi, bet esmu pilnīgi pārliecināta, ka ar šī projekta palīdzību esam cilvēkos iesējušas lielāku pārlicību, ka ikviena sena lieta ir vērtība, ka tā ir ļoti nozīmīga, pat tikai fragments no kāda kožu saēsta suitu tautas tērpa daļas.

Paldies jums, kas nebaidījāties atvērt savas mājas durvis, ziedojāt laiku, lai kavētos atmiņu stāstos par senākiem laikiem, par savu dzimtu likteņiem un izrādījāt daudzus gadu desmitus glabātās suitu kultūrvēsturiskās liecības.

Esmu pateicīga jums, suitu ļaudis, arī par saņemto atbalstu un uzticību, dāvinot daudz vērtīgu lietu Suitu mantojuma krātuvei (atvērta 2012.gadā "Etniskās kultūras centrā "Suiti""). Krātuve pastāvīgi aplūkojama dāvināto lietu ekspozīcija, kā arī pieejama informācija par suitu vēsturi, tautastērpu, biedrības darbību un pasākumiem.

Pētījums nav beidzies, - pateicoties cilvēku atbalstam un interesei, dokumentēšanas darbs ik dienu turpinās un Suitu mantojuma krātuve tiek papildināta ar daudzām vēl neredzētām vērtībām. Paldies arī par to, ka jūsu atbalsts, vēlme izzināt un saudzēt tupinās. Ceru, ka, mainoties paaudzēm, suitu mantojums neizsīks. Šis mūsu kopdarbs veido piederības sajūtu suitu kopienai. Kamēr vien mēs turēsim cieņā kaut niecīgu suitu kultūras elementu, suiti dzīvos, jo mums ir kaut kas īpašs, kā nav citiem. Cienīsim to paši un mācīsim līdzcilvēkiem!

Darbs, kas nāk no sirds, izdodas. Mums ar Kristīni tas ir izdevies. Novēlu jums visiem no sirds mīlēt un saudzēt suitu kopienas vēsturiskās liecības!

Patiesā cieņā,
Dace Martinova, biedrības "Etniskās kultūras centrs "Suiti" valdes priekšsēdētāja

SAĪSINĀJUMI

gs. - gadsimts

sāk. - sākums

Lielākā daļa no katalogā redzamā materiāla atrodas suitu privāt-īpašumā. Tomēr daļa no tā ir pieejama Alsungas muzejā, kas atrodas Alsungā, Skolas iela 11a, un Suitu Mantojuma krātuvē, kas atrodas Alsungas kultūras nama II stāvā, Ziedulejas ielā 1.

Katalogā pie katras fotogrāfijas ir norādīts, kur attēlā redzamais materiāls atrodas.

Saīsinājumi:

SMK - Suitu mantojuma krātuve;

AM - Alsungas muzejs

SPP - suitu privātais pūrs

EKC "SUITI" - biedrība "Etniskās kultūras centrs "Suiti""

Edvīna Cibuljaska foto

Interese saglabāt suitu pūra krāšņo mantojumu ir bijusi ne tikai pašiem suitiem, bet arī cilvēkiem, kuri pratuši to novērtēt. Suitu tērps ne vienu reizi vien ir pievērsis pētnieku uzmanību, tādēļ daļa vērtīgo priekšmetu vairs neatrodas suitu pusē, bet glabājas Latvijas (Rīgas, Liepājas, Kuldīgas u.c.) un ārzemju muzejos.

Katalogā ir publicētas fotogrāfijas ar suitu kultūrvēsturiskajā novadā (Jūrkalnē, Alsungā, Gudeniekos un Basos) saglabātajiem suitu tautas tērpiem un to detaļām. No visa bagātīgā materiāla katalogā ir atspoguļota vērtīgākā daļa - senākais, raksturīgākais un krāšņākais.

Katalogs atspoguļo vienu no suitu kultūras unikalitātēm - cienīt un saglabāt tradīcijas ne tikai etnogrāfiskajos ansambļos, bet arī ģimenē. Suits - kā to dara katrs, kurš ciena nacionālās vērtības - no senčiem mantotās lietas saudzē un tur godā.

Suitu tautastērpa nēsāšanas īpatnība ir pārmantojamība - suitos ar godu nēsā gan paša darinātas tērpa detaļas, gan apģērba daļas, kuras ir mantotas no senčiem. Suitos nešķiro, bet valkā gan jauno, gan veco, - lepns par jauniegūto un lepns par mantoto no senčiem. Suitos mierīgi līdzās pastāv gan 21.gadsimta, gan krietni senāku gadsimtu vērtības.

Kataloga izdošana ir mudinājusi daudzus suitus pārskatīt savu saimniecību, lai - dažkārt pat sev par pārsteigumu - atklātu, ka kādā kaktā vēl aizvien atrodamas sen aizmirstas, bet vērtīgas lietas, par kuru pielietojumu un nozīmi vairs zina pastāstīt tikai retais.

Pateicoties vēlmei saglabāt, šodien varam lapu pa lapai šķirstīt katalogu „Suit` drān`s” un pniecēt acis par krāšņumu, kas glabājas suitu pūrā.

Turklāt tas laiku pa laikam tiek izcelts gaismā, lai suiti, kopā pulcējoties, apjaustu savas saknes, piederību savam novadam un glabātu jau vairākās paaudzēs koptas tradīcijas.

Biedrības «*Suitu kultūras mantojums*» vadītāja mg.oec. Kristīne Vasiļevska

SUITU ZEĶES

Suitu pūra lādēs joprojām glabājas ne viens vien dārgums - izrakstīti zeķu pāri, kas ar savu smalko adījumu un klājeniskā raksta savdabību izraisa cieņu un pietāti pret to darināšanas meistarū.

Vispopulārākās suitos ir rakstainās zeķes, kuru garums sniedzas līdz celim. Tās ir adītas gan no lina, gan vilnas dzijas. Košās rakstainās zeķes ir valkājuši un valkā gan vīri, gan sievietes. Vīri rakstainās zeķes nēsāja ar pastalām un karpēm, uzvelkot zeķes pāri bikšu galiem. Turklāt košās, rakstainās zeķes valkāja tikai godos. Ikdienā tika nēsātas vienkāršas zeķes.

No visām katalogā iekļautajām visvecākās ir baltas smalkvilnas zeķes, kuru augšdaļu rotā 12 cm plata raksta daļa, adīta no krāsainiem dzīpariem, kas krāsoti ar augiem.

Lina zeķes, suitos dēvētas par pļavu vai vasaras zeķēm.

1. Lina zeķes
19./20.gs mija. SPP

2. Lina zeķes
20.gs sāk. SPP

3. Lina zeķes
20.gs.sāk. SPP

4. Zeķes. Aditas
mežģīņrakstā.
20.gs. SPP

5. Rakstaino
zeķu fragments.
20.gs. SPP

6. Rožu jeb puķainās
zeķes. Vilna.
20.gs. SPP

7. Rožu jeb puķainās
zeķes. Vilna.
20.gs. SPP

8. Rakstainās zeķes. 20.gs. AM

Lai bagātīgi rakstītās zeķes piemērotu kājas formai, tām gar vienu malu norauc vai pieaudzē valdziņus. Līniju, kas veidojas valdziņu saraukuma vietā, suiti dēvē par **sāntāpsli**.

9.-11. Zeķu fragmenti.
20.gs. AM

12.

13.

14.

15.

12.-15. Rakstainās vilnas zeķes. 20.gs. SPP

16.

17.

18.

19.

20.

16.-20. Rakstainās vilnas zeķes. Zeķu rakstu suiti dēvē par **lielo zaraini**. 20.gs. SPP

ZARAINĀS JEB ZĀRDAINĀS ZEĶES

Greznās, bagātīgi rakstītās zeķes adītas no smalkas vilnas. Dažkārt pat no četru krāsu pavedieniem vienlaicīgi. (skat. att. 22.-23.)

21.

22.

23

21.-23. Rakstainās vilnas zeķes, tiek sauktas arī par **zarainām jeb zārdainām** zeķēm. SPP

24. 20.gs. SPP

25. EKC "Suiti"

26. EKC "Suiti"

27. EKC "Suiti"

Suitu novadā bijušas un ir čaklas rokdarbnieces. Par to liecina bagātīgais zeķu krājums Latvijas Vēstures muzejā, Liepājas un Kuldīgas muzejos, kā arī saglabātais zeķu pūrs vecmāmiņu pūra lādēs.

Adīšanas prasme nodota no paaudzes paaudzē, par to liecina krāšņo zeķu adīšanas tradīciju turpināšanās šodien. Zeķes ātri novalkājas, tādēļ ik pa laikam nepieciešams darināt jaunas.

Kā izcilu paraugu tradīciju nodošanai no paaudzes paaudzē var minēt Antoniju Trumsiņu, kura savas rokdarbnieces un audējas amatu apguvusi no saviem priekštečiem un veiksmīgi nodod to tālāk meitai Ilgai Pavārei un mazmeitām.

Pēdējos gados aktīvi suitu zeķu adīšanu uzsākusi Aleta Bērziņa no Jūrkalnes. Viņa savus adījumus piedāvā amatnieku tirdziņos visā Kurzemē.

28. EKC "Suiti"

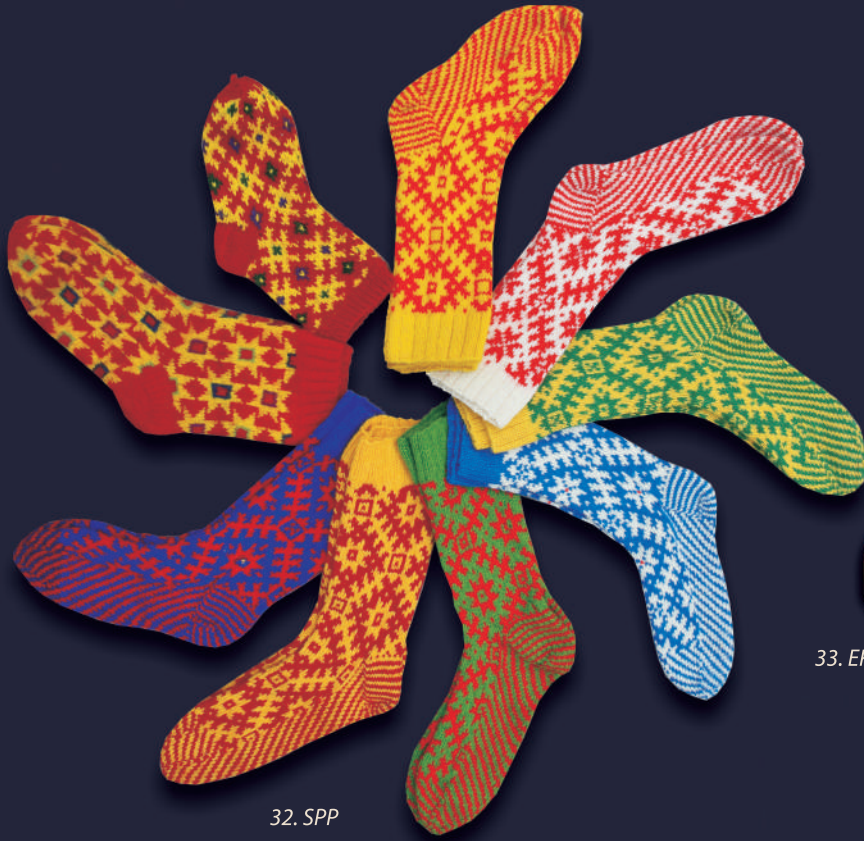
29. EKC "Suiti"

30. SPP

31. SPP

32. SPP

33. EKC "Suiti"

34. EKC "Suiti"

35. SPP

36. SPP

37. EKC "Suiti"

38. SPP

39. EKC "Suiti"

CIMDI

Viena no populārākajām apģērba detaļām, kas tiek plaši izmantota arī šodien, ir cimdi. Tāpat kā zeķes, arī cimdi suitos ir košās krāsās un bagātīgi izrakstīti. Cimdu adīšanas un valkāšanas tradīcija suitos tiek turpināta. Adot jaunus cimdus ikdienas valkāšanai, bieži par paraugu tiek izmantoti veco cimdu raksti un krāsu salikumi.

40.

41.

42.

40.-42. Adīti cimdi. Vilna. 20.gs. SPP

43. 20.gs. SPP

44. 20.gs. SPP

45. 20.gs. SMK

46. 20.gs. SPP

47. 20.gs. SPP

48. 20.gs. SPP

49. 20.gs. SMK

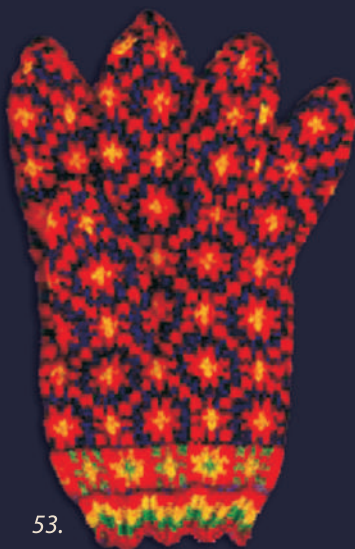
50. 20.gs. SPP

51. 20.gs. SPP

52.

53.

54.

52.-53. Pirkstaini cimdi. Vilna. Adīti. AM

54. Pirkstaini cimdi. Vilna. Adīti. SPP

55. Baltie cimdi. SPP. Atdarinājums att. 58.
Adītāja Agrita Pēterleviča

55. Baltas zeķes. SPP.
Atdarinājums att. 57.
Adītāja Agrita Pēterleviča

57. 19.gs.sāk.
Vilna.
Adītas.
Valnis 12 cm.
SMK

58. Pirkstaini cimdi
19.gs. 1.p. Vilna. Adīti. SMK
Saglabājies tikai viens cimds
no pāra. Cimda krāsainie
dzīpari krāsoti ar dabīgajām
augu krāsām.

59. Sieviete un vīrietim
rokās ir līdzīgi cimdi.

Fotogrāfija no
A.O.Heikela grāmatas
*Die Volkstrachen in den
Ostseeprovinzen und in
setukessien, Helsingfors.*

DŪRGALI JEB MAUČI

Virs krekla piedurknēm gan vīri, gan sievas nēsā adītus vai tamborētus dūrgalus, kuru rakstu veido krāsaini dzīpari vai ieadītas smeldzes (pērles).

60. 20.gs. AM

61. 20.gs. AM

62. 20.gs. SPP

63. 20.gs. AM

65. 20.gs. AM

66. 20.gs. AM

64. *Fragments no fotogrāfijas Nr.44, kurā redzams, ka vīrietim virs krekla piedurknes ir uzvilkti adītais dūrgals ar smeldzēm.*

67. 1927. gadā pie Alsungas mācītājmuižas uzņemta fotogrāfija. AM

68. SPP

69. SPP

70. 20.gs. AM

71. SPP

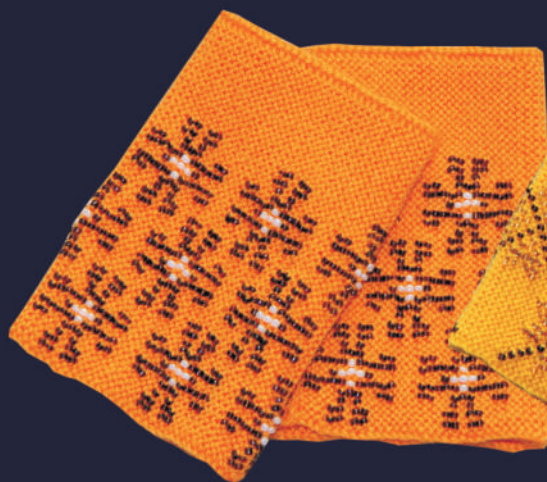

72. SPP

73. SPP

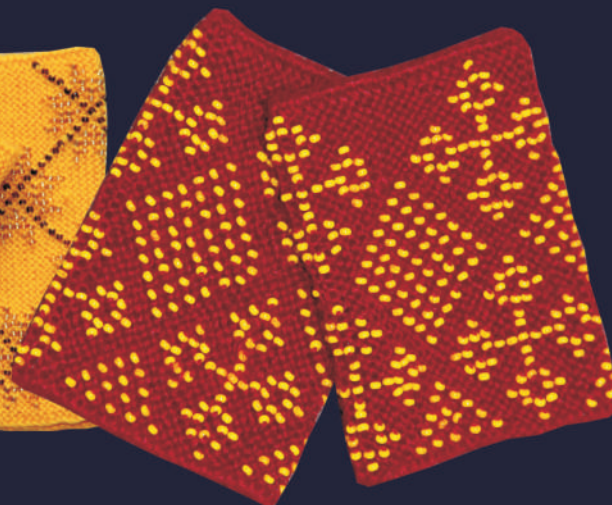
Par dūrgalu adīšanas tradīcijas iedzīvinātāju suitos var uzskatīt Daci Nasteviču. Dace stāsta: "Vis sākās kā pasakā - jau ļoti sen, kad dziedāju kopā ar suitu sievietēm. Lieliskajai dziedātājai Veronikai Porziņģei toreiz vienīgajai bija sarkani, ar pērlītēm rotāti mauči, kurus viņa vilka pie tautastērpa. (...) Pētīju, taustīju, griezu vispirms uz labo pusi, tad uz kreiso pusi, tā arī nesapratu. (...) Vienrīt pamostoties jau visu zināju - gan to, kā pērlīti ieadīt starp valdziņiem, gan kā skaitīt rūtiņās zīmēto rakstu, gan kā pērlīti uzvērt uz diega." Dacei Nastevičiai pieder visdzižākais dūrgalu pūrs suitu novadā. Dace šo tradīciju nodevusi daudziem interesentiem, un suitos dūrgalu adīšana mūsdienās ir kļuvusi populāra. Daces Nastevičas zināšanas un pieredze apkopota grāmatā "Adīti mauči", 2014.

74. SPP

75. SPP

76. SPP

77. SPP

78. SPP

79. SPP

SUITU SIEVU KREKLI

Suitu sievu **krekli** ir pazīstami ar savām garajām un bagātīgi izšūtajām aprocēm. To greznumu tāpat kā Ventspils un Kuldīgas apriņķu krekliem papildina smeldzotās apkakles. Par smeldzotajām apkaklēm jeb greznajiem krādziņiem suiti dēvē krekla apkaklītes, kas ir rotātas ar smeldzēm jeb pērlītēm un krāsainiem dzīpariem. Tās tiek darinātas kā atsevišķa krekla detaļa, jo smeldzoto apkakli nēsā tā, lai tā nebūtu jāmazgā.

Suiti kreklus darina no divām daļām - augšdaļas un apakšpuses, kuru dēvē par pierētni vai pietriekumu. Tā kā pierētnis ir brunču (lindruku) apsegts, tam izmanto mazāk smalku audumu nekā augšdaļai. Turpretim augšdaļai, kas paredzēta sievas godam un izšuvumiem, tika un tiek piemeklēts iespējami smalkāks materiāls.

Šos grezni izrakstītos kreklus valkāja tikai lielos godos, turpretī ikdienā - sarkanās vai vasaras jaciņas bez krekla.

Suiti no senčiem mantotos kreklus ar grezni izšūtajām piedurknēm taupa un tur lielā cieņā, jo to izgatavošana prasa labu redzi, laiku un pacietību, tādēļ aizvien vairāk suitu tērpā parādās tamborētās piedurknes, pie kurām ir iespējams tikt vieglāk un ātrāk.

Etnogrāfiskā ansambļa „Suitu sievas” vadītāja Ilga Leimane atzīst - mūsdienās no senčiem mantotie, izrakstītie sieviešu krekli ir jāglabā kā relikvijas nākamajām paaudzēm.

APROCES

80. 20.gs. SPP

81. 20.gs. SPP

82. 20.gs. SMK

83. 20.gs. SPP

84. 20.gs. SPP

85. 20.gs. SPP

86. 20.gs. SPP

87. 20.gs. SMK

88. Sieviešu krekla aproces. Pamata audums un izšuvums - nebalināts lins. 20.gs. SPP

89. Sieviešu krekls. 20.gs. SPP

90.20.gs. SPP

91. 20.gs. SPP

92. 20.gs. SPP

93. 20.gs. SPP

94. 2017.g.
Autore Dace Siliņa.
EKC "Suiti"

95. 20.gs. SPP

96. 20.gs.
SPP

97. Fragments no
biedrības "Klints"
fotogrāfijas, kas
uzņemta 20.gs. sāk.
Pirmajā rindā
sēdošajām meitām
ir krāsainās izšūtās
piedurknes . SPP

IZŠŪTĀS PIEDURKNES AR KRĀSAINIEM DZĪPARIEM

98. 20.gs.
SMK

99. 20.gs.
SPP

100. 20.gs.
SMK

101. 20.gs.
SPP

PĒRLOTĀ APKAKLE JEB GREZNAIS KRĀDZIŅŠ

102. 19.gs. SPP

103. 19.gs.
SPP

104. 19.gs.
SPP

105. 19.gs. beigās/
20.gs. sāk. SPP

106. 20.gs.
SPP

107. 19.gs. SMK

Grezo krādziņu suiti liek uz krekla apkakles. Priekšpusē apkakli kopā ar krādziņu sastiprina ar smalku krāsainu lentīti vai lina aukliņu.

Apkakles darināšanā izmanto rupja lina audumu. Rakstu izšuj ar zilu diegu, virsū šuj pērles (smeldzes) un rakstu aizpilda ar krāsainiem vilnas dzijas pavedieniem.

108.
EKC
"Suiti"

109.
EKC "Suiti"

110.
EKC "Suiti"

111. SPP

112.
EKC "Suiti"

113.
EKC "Suiti"

114.
EKC "Suiti"

115.
EKC "Suiti"

116.
EKC "Suiti"

117.
EKC "Suiti"

118.
EKC "Suiti"

119.
EKC "Suiti"

Darināšanas secība: ņem garenu auduma gabalu un veido noteikta raksta izšuvumu ar tumši zilu vilnas diegu krustdūriena tehnikā, virs krustdūriena šuj stikla pērles "smeldzes" vai "salmiņus". Rastu aizpilda ar krāsainiem vilnas dzīpariem, saglabājot izšuvuma rakstu. Apkakles malu nostiprina un apšūj ar apmales dūrienu. Visbiežāk tiek izmantotas baltās perlamutra, zaļās un sarkanās "smeldzes". (skat. att. 120., 121. (darināšanas secība))

120.

121. SPP

122.
SPP

123.
EKC "Suiti"

124.
EKC "Suiti"

108.-124. attēlā redzamās apkaklītes 2016. un 2017.gadā darinājušas Laura Ansonka, Anita Legzdiņa, Dace Cīrule un Dace Martinova.

125. IV Starptautiskais Burdona festivāls,
etnogrāfiskais ansamblis "Suitu sievas".

SUITU BRUNČI

Vietējā izloksnē svārkus dēvē par lindrakiem, lindrukiem vai vienkārši par brunčiem, senāk tie saukti arī par rindūkiem.¹

Suitu brunčiem raksturīgs paaugstināts vidukļa griezums zem krūtīm. Brunču augšdaļa krokota sīkās buntēs jeb krokās. Auduma garums ir no 4 līdz 6 metriem, kas atkarīgs no valkātājas turības. Audumam ir smalks, lāsumains raksts. To panāk, aužot no divkārtīgas dzijas, kas sašķetināta no divu toņu pavedieniem.

Lai brunči būtu vieglāk valkājami, tiem piešuj augšējo jeb ņiebura daļu, kas darināta no strīpaina auduma. Brunču krāsu gammā ietilpst oranžie, sarkanie, rozā un violetie toņi (skat. 32.lpp. att. 132-134, 136-139.). Senāk valkāti arī tumši zilās krāsas jeb tā sauktie mēļie brunči, kas vēl 19.gs. tika nēsāti pie ligavas tērpa.² (skat. 32.lpp. att. 131.)

Brunču sajošanai lieto vai nu austas jostas, vai sleņģenes (skat. nodaļu „Jostas” 40.lpp.).

1. Vārda 'rindūki' skaidrojums "Svārkus par „rindūkiem” dēvējuši tāmenieku apvidos, gar Kuldīgu, bet sevišķi Abavas, Ventas pietekas novados". M.Siliņš. *Latvju raksti/Ornament Letton*. 1.sēj., Rīga: Valstspapīru spiestuve [B. g.], 34.lpp.

2. A.O.Heikela *Die Volkstrachen in den Ostseeprovinzen und in setukessien*, Helsingfors, 101.lpp.

126. Brunču kopskats. 20.gs. SPP

127. Brunču ņiebura daļa. SPP

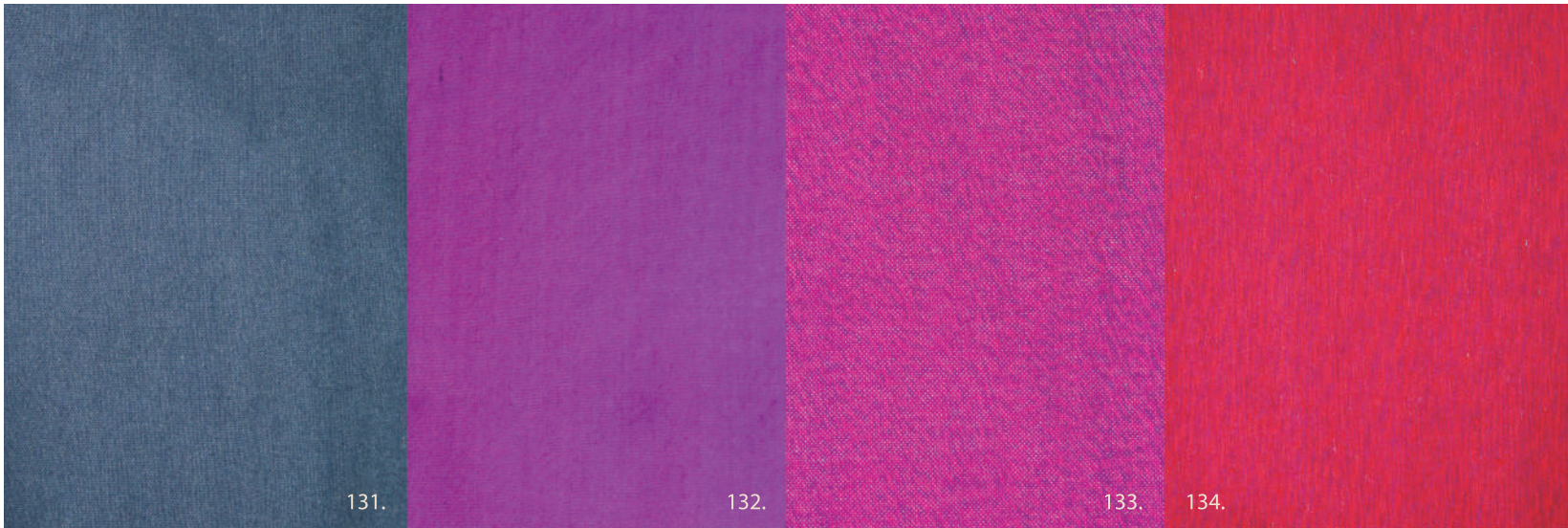

128. Iekšpusē iešūta kabata. SPP

129. Brunču krokojums. SPP

130. Brunču apakšmala. SPP

131.

132.

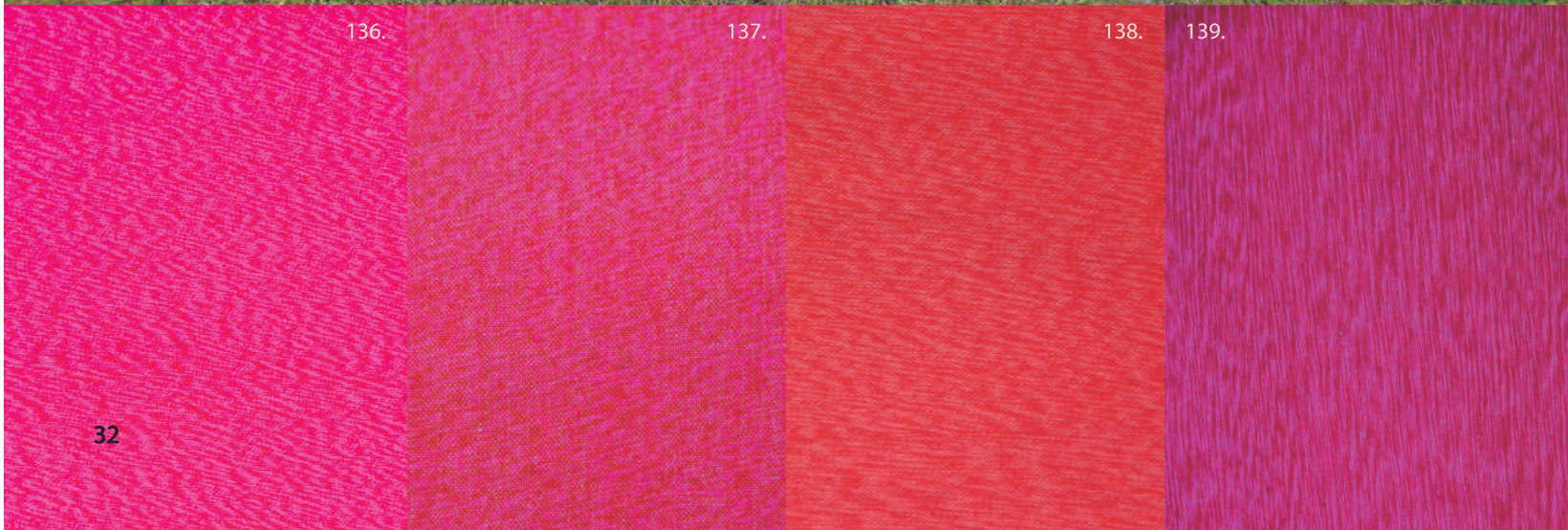
133.

134.

135.

131.-139. *Suitu brunču
krāsu variācijas*

136.

137.

138.

139.

Ja brunču lejas daļa nonēsājās vai augšdaļa vairs nederēja, suiti taupības nolūkos to noārdīja no brunčiem un saglabāja, lai nepieciešamības gadījumā atkal varētu izmantot. Šā iemesla dēļ ne vienā vien suitu pūrā var atrast pa kādai brunču augšīnai.

140. 20.gs. SPP

JACIŅAS

Jaciņa ir suitu sievu ikdienas un goda apģērbs. Suitu sievu tērpu pūrā ir trīs dažādas jaciņas - melnā jaka jeb **vamzis**, sarkanā **suitu jaka** un **vasaras jaka**. Visas jaciņas ir īsas un nosedz tikai brunču ņiebura (augšīņas) daļu.

VAMZIS

Suitu sievu goda tērpā tiek valkāta melnā vadmalas jaciņa (saukta par vamzi) ar krāsainu dziju vai pērļu izšuvumu. Parasti izmanto vienkārtnī vai triniīti austu melnu, tumši zilu vai pelēcīgu vilnas audumu. Grezno izšuvumu veido, izmantojot "raganu" dūrienu jeb pīto krustdūrienu ar vilnas dziju sarkanā, zaļā, dzeltenā un tumši zilā krāsā. Izšuvumu veido gar jakas aizdari, priekšdaļas apakšmalu, krūšu daļas līniju un piedurknes galos (skat. att. 141.-144.). Vamžiem raksturīgs aizdares daļas pagarinājums, ko grezno izšuvums. Agrāk jakas oderei izmantoja lina audumu, bet mūsdienās izmanto kokvilnas audumu un oderdrēbi.

Vamžim grezno raksta joslu veido pērļu (smeldžu) salmiņu un vilnas dzijas izšuvums gar jakas aizdari un piedurkņu galos (skat. att. 145.).

Zem vamža valkā garo kreklu ar izšūtām aprocēm un liek grezno krādziņu. Pie šī goda tērpā valkā arī dūrgalus jeb maučus.

141. 20.gs. SPP

142. 20.gs. SPP

143.
20.gs.
SPP

144.
SPP

145.
SPP

SARKANĀS SUITU JAKAS

Sarkanās suitu jaciņas valkātas gan godos, gan ikdienā. Tās austas no smalka sarkana vilnas diega, ritmiski ieaužot krāsainus (zaļus, rozā, baltus vai sarkanus) pavedienus. Sarkanās jaciņas rotā dekoratīvs izšuvums, kā arī samta un krāsainu lentu uzšuvums apģērba aizdares vietā, apakšmalā un piedurkņu galos. Sarkanās jaciņas valkā divējādi - gan velkot apakšā garo kreklu ar izšūtām aprocēm un grezno krādziņu, gan bez krekla. Valkājot kā goda tērpu, velk arī dūrgalus jeb maučus.

146. 20.gs. SMK

147. 20.gs.
SPP

148.
20.gs. SMK

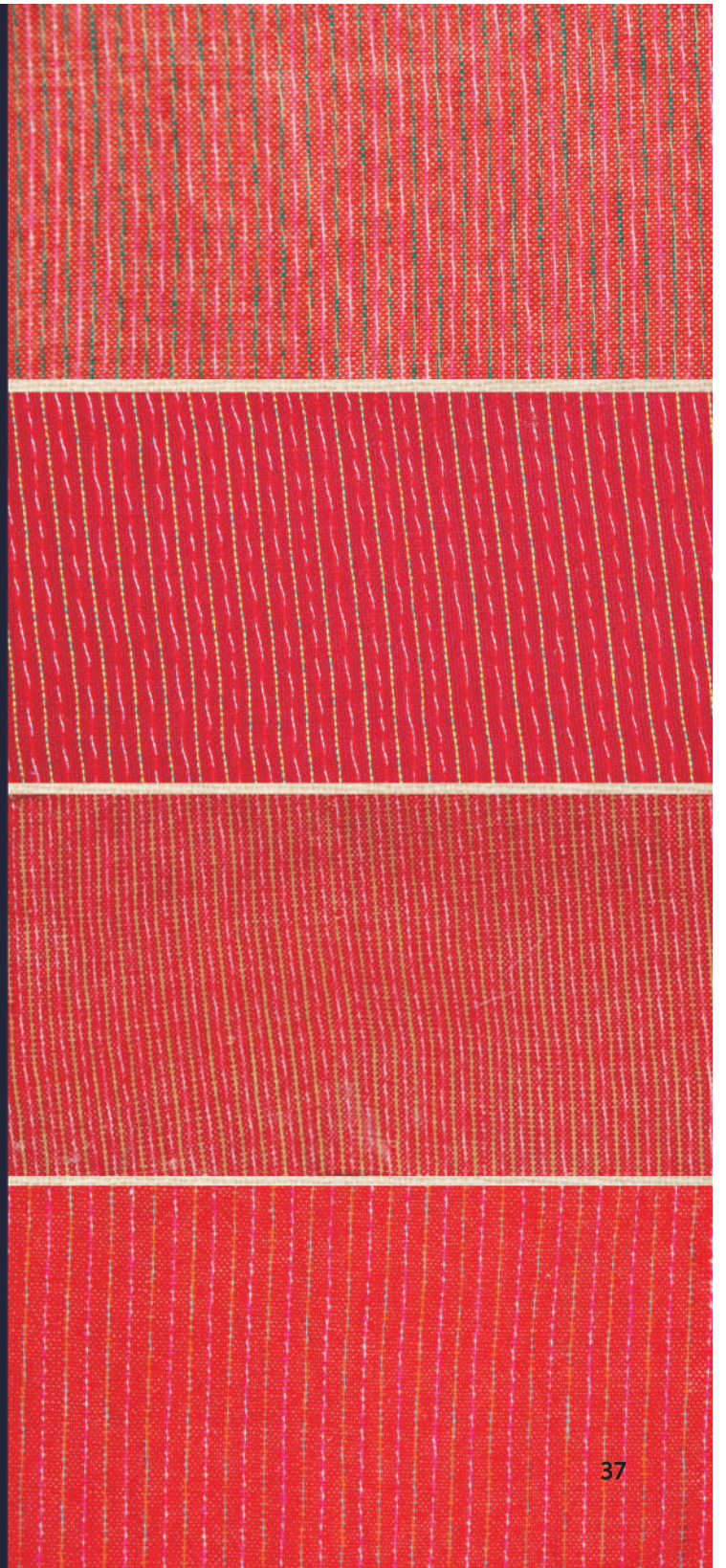
149. SPP

150.
20.gs. SPP

151.
20.gs.
SMK

152. Vasaras jaciņa 20.gs. SPP

153. Vasaras jaciņa 20.gs. AM

VASARAS JACIŅAS

Vasaras jeb raibās jaciņas valkāja kā darba apģērbu, bet tās ir ne mazāk krāšņas. Tās darinātas no plāna, parasti vienkāršaina vai raiba (puķaina) kokvilnas auduma. Tās šūtas pēc suitu jaciņu piegrieztnes un līdzīgi arī rotātas ar dekoratīvu izšuvumu un krāsainu lentu uzšuvumu gar aizdares vietu un apakšmalu, un piedurkņu galos. Dažkārt, lai jaku padarītu greznāku, tās malu rotāja ar krāsainiem trīsstūrīšiem, kas veidoti no salocītām auduma strēmelītēm (skat. att. 152.). Jakām bija iešūta lina vai kokvilnas auduma odere. Zem jaciņas velk garo kreklu bez piedurknēm. Zem vasaras jaciņas nevalkā garo kreklu ar izšūtām aprocēm un grezno krādziņu. Pie vasaras jaciņas parasti netiek valkāti arī dūrgali jeb mauči.

154.-155. 20.gs. Vasaras jaciņas

JOSTAS UN PRIEVĒTI

Suitu pūrā sastopamas divu veidu jostas - audenes (austās) un no metāla kaltās jostas slenģenes. Austās jostas tiek dēvētas par prievētiem. Tās ir dažāda platuma - no 1,2 cm līdz pat 7,5 cm. Šaurākās izmantotas zeķu, priekšautu, bikšu saitēm un saimniecībā (aitu kāju sasiešanai u. c.), turpretim platākās izmantotas brunču un mēteļu sajošanai. Saimniecībai paredzētās jostas auda vairāku metru garumā un satina kamolos, lai vajadzības gadījumā nogrieztu nepieciešamo prievēta garumu (skat. att. 171.).

Retāk sastopams nosaukums *užmantas*. Šobrīd par užmantām dēvē prievētus garo zeķu apsiešanai zem ceļa, bet ir saglabājušies pieraksti, ka par užmantām saukti zeķturi, kas lietoti zeķēm un kā dāvana vecākiem un brāļiem, ar tiem sasienot pa cimdu un zeķu pārim. Prievītes esot platākas nekā užmantas. Vīrieši ar tām apjoza bikses, bet sievietes apsēja ap vidukli un, ejot baznīcā, vēl aizbāza aiz tām t.s. galvas drānu.

156. Rakstainā josta 20.gs. SPP

157. Rakstainā josta 20.gs. SPP

158. Rakstainā josta 20.gs. SPP

159.

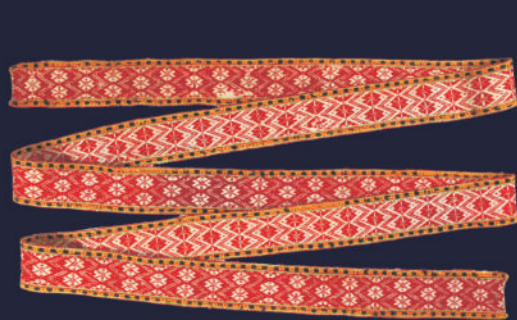
Brunču josta ir valkātājas greznuma un goda lieta. Jostas darinātas parastā audeņu tehnikā. Plato vidējo rakstu malas parasti iegrožo šauras, ziedainā tehnikā austas joslas. Dažām jostām ir savs nosaukums, piemēram, Basu dižjosta (skat. att. 159., 161., 163.)

Suitos raksturīgi, ka uz brunčiem jostu nesien mezglā, bet aptin divas reizes apkārt viduklim un izver virsējo galu caur apakšu un atstāj to pārliktu sējumam. Šāds jostas sējums satur brunčus stingri kopā un neveido mezglu, kas traucētu, uzvelkot vamzi (mezgls negliti paceļ vamža aizdares galus uz augšu).

Ja josta sasieta mezglā, to sauc par cūkmezglu. Turklāt tikumīgai meitai jostai jābūt uzsietai tā, lai abi gali būtu vienā garumā (skat att. 160.).

160.

161. Basu dižjosta. 20.gs. SMK

162. Ziedainā josta. 20.gs. SMK

163. Basu dižjosta. 20.gs. SMK

164. Rakstainā josta . 19.gs. SPP

165.-166. Ziedainā josta. 20.gs. SPP

167. Rakstainā josta . 20.gs. SPP

168. Rakstainā josta . 19.gs. SPP

169. Rakstainā josta. 20.gs. SPP

170. 20.gs. SPP

171. 20.gs. SPP

172. 20.gs. SPP

173. 20.gs. SPP

174. 20.gs. SPP

175. 20.gs. SPP

SAKTAS

Suiti joprojām ar lepnumu valkā no senčiem mantotās saktas, kurām tāpat kā daudzām citām apģērba detaļām ir savi nosaukumi. Šeit sastopamas gan dižās saktas jeb trīsrindenes, gan divrindenes un vienrindenes.

Atšķirībā no kaimiņu novadiem suitu saktas ir rotātas ar sarkanām actiņām.

Suitu unikalitāte, saglabājot tradīciju, izpaužas arī rotu lietošanā. Ja citos novados pie 19.gs tērpa lieto tikai attiecīgā perioda rotas, tad pie suitu tērpa tiek valkātas arī senākas.

Vēsturnieku pieraksti un šodienas realitāte vēsta, ka joprojām greznākās ir tā sauktās dižās saktas – trīsrindenes, kuru virsmu rotā trīs koncentriskās rindās sakārtoti uzpirksteņveida burbuļi un sarkana stikla akmeņi (zīles). Tomēr sakta pilnībā savu diženumu sasniedz, kad tai pievieno saktas piekariņus un uzvelk saktas gredzenu.

Bez trīsrindeniem lieto arī mazākas saktas, kurām ir divās vai vienā rindā sakārtoti dekori un kuras tāpēc arī sauc par divrindeniem vai vienrindeniem. Šīs saktas darināja no sudraba vai kādu citu metālu sakausējuma. Virsma parasti bija apzeltīta vai bronzēta.

Parasti, godos ejot, dižo saktu lieto vienu vai ar saktas gredzenu (skat. 47.lpp. att. 194.). Sievas to valkā ar trako drānu vai melnraibo villaini, bet meitas to lieto arī, kad velk mēleni ar aizsiteni (baltās, rakstainās). Dižā sakta, pilnībā nokomplektēta ar gredzenu un piekariņiem, piederas pie līgavas tērpa.

Paralēli villaiņu saktām tiek lietotas arī krekla saktiņas. Visvairāk sastopamas ir ziļotās ar sarkanajiem akmentiņiem, ko lieto gan vīrieši, gan sievietes. Mūsdienās vīrieši krekla saktiņas ar stikla acīm atstājuši sievu ziņā, bet paši kreklu aizdarei izmanto vienkāršākas saktiņas, lentītes vai šņorītes.

176.

177.

178.

179.

180.

176.-180. Krekla saktiņas. SPP

181. Vienrindene. 19.gs. sāk. SPP

182. Vienrindene. 19.gs. SPP

VILLAIŅU SAKTAS

183. Divrindene.
19.gs 1.puse. SPP

184. Divrindene.
1868.g. SPP

185. Divrindene.
19.gs. SPP

196. Divrindene.
1810.g. SPP

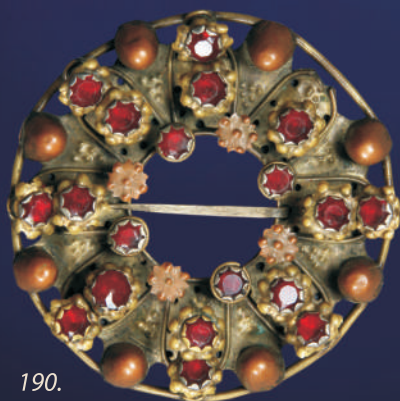
187.

188.

189.

190.

191.

192.

187.-193. Trīsriņdenes jeb dižās saktas. 19./20.gs. SPP

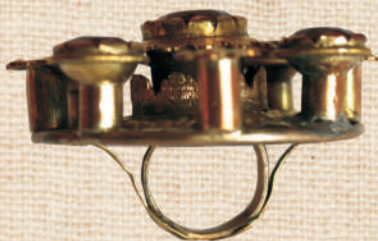

194. Dižā sakta. Trīsriņdene ar saktas gredzenu. 19.gs. SPP

195. Saktas gredzens.
19.gs. SPP

196. Saktas gredzens
sānkatā. 19.gs. SPP

Suitu pūrs ir bagāts gan ar pašu, gan rūpnieciski austām villainēm, bet suiti nav īpaši izvēlīgi lietu un mantu nosaukumos. Lielāku villaini, kas paredzēta aukstam laikam, vienalga - pelēku vai brūnganu, sauc vienkārši - **lielā drān`**. Tomēr lielākoties villaines un plecu lakati ir ieguvuši savdabīgus nosaukumus. Piemēram, suitu pūrā ir villaines, kas pazīstamas kā sarkanā drāna jeb raibene, kanisers jeb mellais nēzdogs, baltā rakstītā jeb aizitene un trakā drāna. Plecu lakata veidi - zīdstrīpa, govkuņģis un garpraņa.

VILLAINES UN PLECU LAKATI

Vispopulārākā suits ir **trakā drāna**. Tā joprojām tiek valkāta lielos godos un tās neatņemama sastāvdaļa ir dižā sakta (turīgākajām sievietēm arī saktas gredzens). Villaines nosaukuma izcelsme nav skaidra. Pārsvārā to attiecina uz villaines košajām krāsām. Tā teikt, traki košas krāsas, tādēļ arī tāds nosaukums - trakā drāna.

Trakās drānas, to rūtojuma rakstu un krāsu veidi.

197. SPP

BALTĀ RAKSTAINĀ VILLAINĒ - AIZSITENE

Suitu tautastērps izceļas ar daudzveidīgām un krāšņām villainēm un vilnas lakatiem, kas cits par citu greznāki, un katram no tiem ir savs nosaukums. Dižos gados valkā balto rakstaino villaini (skat. att. 197., 198.) un mēleni, kas ir greznākās un darināšanas ziņā sarežģītākās villaines. Balto rakstaino villaini valkā kopā ar mēleni, abas saspraucot ar saktu. Mēleni valkā zem baltās rakstainās villaines. Agrāk, kad cilvēki pārvietojās kājām un zirga pajūgos, lietoja ceļa villaines. Ceļa villaines tiek austas tāpat kā baltās rakstainās, tikai bez raksta joslas un bārkstīm (skat. att. 205, 206). Ceļa villaini sedz virs goda tērpa.

198. Baltā rakstītā villaine. Pusvilna. Trinītis. Plāce. Raksts ielasīts. Villaines galos celu bārkšu apauds. 2017.g. SPP

199. Jūrkalnes dziedātājas.

200. 20.gs. SPP

201. 21.gs. SPP

200.-201. Ceļa villaines. Balts vilnas audekls ar zilu raksta joslu gar apakšmalu, auster triniņi vai vienkārtni.

202. Baltā rakstītā villaine. Pusvilna. Trinītis. Plāce. Raksts ielasīts. Villaines galos celu bārķšu apauds. 20.gs.sāk. SPP

203. Baltā rakstītā villaine. Pusvilna. Trinītis. Plāce. Raksts ielasīts. Ritma Sīle, audēja no Kuldīgas, 20.gs. 80.gados šādas villaines audusi etnogrāfiskajam ansamblim "Gudenieku suiti".

Villaines malu rotā piesietas bārķstis. SPP

204. SPP

205. SPP

206. SPP

207. Baltā rakstainā villaine. Vilna.
Trinītis. Plāce. Raksts ielasīts.
Audēja Dace Martinova (Alsunga, 2017.g.). SPP

Baltās rakstainās villaines suitiem bijušas ļoti krāšņas un dažādas. Par to liecina Somijas Vēstures muzeja krājumi Helsinkos. Etnogrāfijas pētnieks Axel O.Heikels, 20.gs. sākumā veicot ekspedīciju gar Baltijas jūras piekrasti, nonācis arī suitos. Šeit savāktais materiāls tad arī nonācis muzeja krājumos. Ekspedīcijā iegūtais materiāls attēlots izdevumā Axel O. Heikel, *Volstrachten In den Ostseeprovinzen und in setukesien.* - Helsingfors, 1909, Taf. XIII.

Trīs balto rakstaino villaiņu atdarinājums pēc Somijas Vēstures muzeja materiāliem.

2017.gada 4.maijs. Tautas tērpu parāde Rīgā.

208.
SPP

Baltā rakstainā villaine pieder līgavas un jaunu meitu apģērbam. 20.gs. sākumā tā dēvēta par aizsiteni. M.Siliņš raksta, ka baltā rakstītā villaine, kas nešķirami pieder kopā ar mēleni, t.i., tumšzilo villaini, to „aizsītot”, citiem vārdiem - apliekot pēdējai pāri plaukstu tiesu augstāku par tās varažoto, t.i., vara stīgu ripuļiem.⁵

Dažkārt, lai vienkārši padīžotos ar savu pūru, villaini nēsāja salocītu un pārsegtu pār roku, iespraužot villainē dižāko no saktām, kāda meitai bija.

5. M.Siliņš. *Latvju raksti/Ornament Letton*. 1.sēj., Rīga: Valstspapīru spiestuve [B. g.], 19.lpp.

MĒLENE

209. Axel O. Heikel.
*Vilstrachten In den
Ostseeprovinzen und in
setukesien.* Helsingfors,
1909, Taf. XIII

Mēlene ir tumši zilās (mēļas) krāsas villaine, izmērs - 90x140 cm. Mēleni darina no savelta vienkārtna vai trinīša vilnas auduma, kura apakšmalā tiek iešūta aukla, kas kalpo kā stiprinājums bronzas vai misiņa piekariņu iestiprināšanai. Villaines rakstu veido divu garumu spirālītes. Raksta josla tiek veidota gar villaines apakšmalu un stūros. Villaines stūros raksti var būt dažādi.

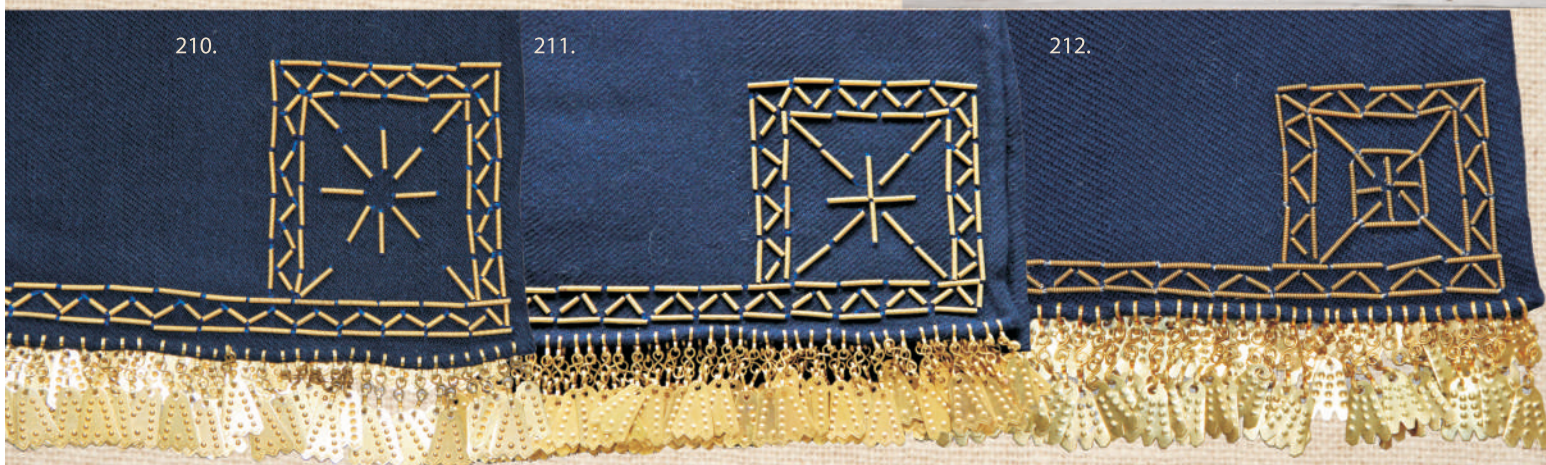
210.

211.

212.

210. - 212. Mēlene. Vilna. Trinitis. Audēja un izšuvēja Dace Martinova. 2017.g. EKC "Suiti".

MELLAIS NĒZDOGS JEB KANISERS

Mellais nēzdogs pieskaitāms dižajiem lakatiem, un tas ir iecienīta apģērba sastāvdaļa, kopš tas parādījās suitu pūrā. Lakats ievēribu suitu acīs guvis sarkanās krāsas un košo svītru gar lakata malām dēļ. Lakatu valkāja arī ziemā virs mēteļa vai kažoka.

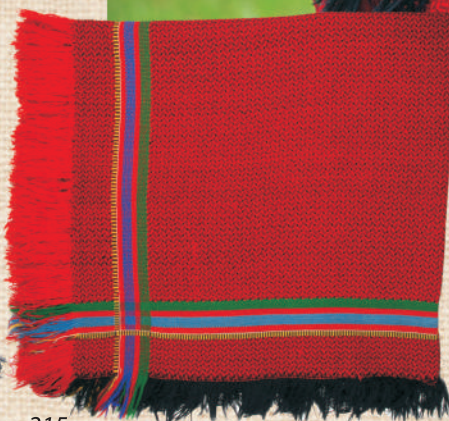
20.gs sākumā Alsungā lakatus auda Nikolajs Henķis.

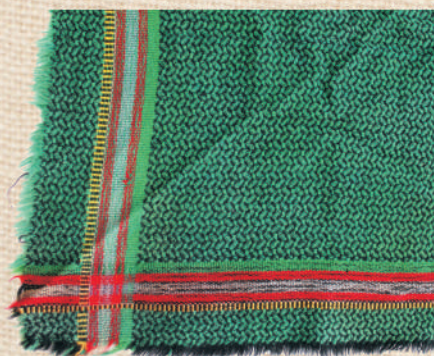
213. Fotografējā Ilga Leimane
(1.no kreisās) ar pārsegtu kaniseru.

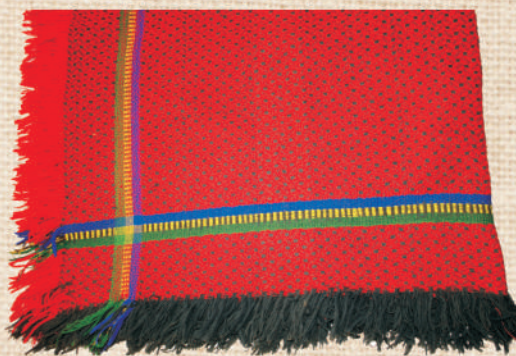
214.

215.

216.

217.

Ilga Leimane stāsta, ka viņas mamma (Anna Porziņģe no Balandes (1907-1994)) un citas sievas teikušas, ka katrai sevi cienošai sievietei bija pa rūtainai **trakai drānai, govkuņģim un kaniseram.**

214.-217. Lielie lakati.
Nosaukums - mellais nēzdogs
jeb kanisers. Vilna.
20.gs.sāk. SPP

GARPRAŅA

Nosaukums *garpraņa* piedēvēts garo bārkstu dēļ, kuru garums ir pat vairāk nekā 20 cm. „Šos plecu lakatus meitas sedza svētdienās, lai padīžotos ar savu pūru,” stāsta Ilga Leimane.

58

218. Lielais lakats - *garpraņa*.
Pusvilna. 20.gs. sāk. SMK

219.-220. Lielais lakats - *garpraņa*. Pusvilna. 20.gs. SPP

GOVKUŅĢIS

Govkuņģis šobrīd ir viens no iecienītākajiem plecu lakatiem. Tas tiek valkāts ne tikai pie tautastērpa, bet arī, dodoties godos (uz baznīcu, viesībām, pasākumiem) pie parastā apģērba, kā suiti teiktu - pie luturu drānām.

Ilga Leimane par lakata nosaukumu stāsta, ka tas skaidrojams ar to, ka lakata faktūras raksts atgādina govus iekšējo orgānu grāmatnieku - tas ir ļoti līdzīgs lakata faktūrai. Par lakata nosaukuma izcelsmi varam lasīt arī Pētera Upenieka grāmatā „Balandnieki”, kurā plaši aprakstīta suitu dzīve: „Arī šodien, kad ausa otrā Vasarsvētku diena, visas balandnieku meitas posās un ģērbās greznos suitu lindrakos un, tā kā laiks vēl nebija pārāk silts, visām uz pleciem bija mīkstie vilnas lakati, ko sauca par govkuņģiem. Tie ir sarkanmelni, rūtaini ar zaļu un baltu svītru audumu, atgādina vasku šūnu četrstūri.”.

Šie lakati nav pašu austi, bet ievesti no citurienes, varbūt no Krievijas, bet tika iecienīti tieši suitos. Lakatu nelīdzenā virsma kādam bija atgādinājusi govus kuņģi, tāpēc arī lakatam tika piešķirts šis amizantais vārds.

Lakati austi no pusvilnas dzijas. Kā raksta P.Upenieks, sākumā govkuņģus tāpat kā daudzus citus lakatus ievada no ārzemēm, bet, kad tas vairs nebija iespējams, suiti sāka aust pašī. Ir saglabājušās ziņas, ka Alsungā 20.gs 30. gados govkuņģus audusi Anna Kulberga, bet 20.gs.beigās un 20.gs.sākumā lakatus auda Basu suitu izcelsmes audēja Elza Blūma Kuldīgā.

6. P.Upenieks *Balandnieki*. Rīga: Madris, 2005., 58.lpp

7. E.Vēveris *Suitu pūrs*. Rīga: Avots, 1991, 144.lpp.

221.

222.

223.

221.-223. 20.gs. sāk. SPP

224. 20.gs. beigās. SPP

59

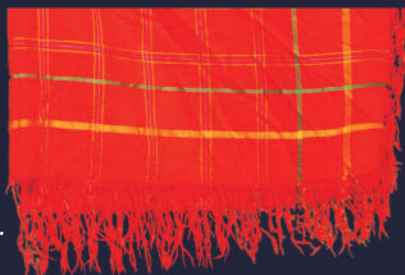

ZĪDSTRĪPA

Liels greznums un lepnums suitos ir dižais lakats - **zīdstrīpa**. Nosaukums cēlies no lakatā ieaustajām zīda strīpām, kas veido lakata raksta rūtojumu.

Suitos sastopamas divu veidu zīdstrīpas - vecās un jaunās. Atšķirība ir tāda, ka vecās pirka no ceļojošiem tirgotājiem un tajās ir ieaustas zīda strīpas, bet jaunās ir pašu austas. Turklāt zīda diegs ir aizstāts ar krāsainu (dzeltenu, zaļu vai zilu) dzīparu.

Kaut arī suiti mēģinājuši šos lakatus darināt paši, tomēr arī no tiem ir saglabājušies vien daži eksemplāri.

225.

226.

225.-226. Lielais lakats – zīdstrīpa jeb vecā zīdstrīp'. Rūpnieciski ražota. Pusvilna. SPP

Svētdienas rītā mazā gaismiņā četras sievietes izgāja no "Graudiņiem", lai ietu tālu ceļu līdz pašai Kuldīgai. Ģērbusās viņas bija greznajos suitu lindrakos. Kājās visām bija jaunas, gaiši dzeltenas govšādas pastalas un puķainas zeķes. Caur padusēm bija uzsieti dižie lakati. Abām Silu meitām bija dižie mellie, bet Baložu Rūcei bija dižais zīdstrīpis. Tas gan nav tik silts kā melnais, bet jaunam meitenam jau nav auksts, sevišķi ejot. Vajadzības gadījumā var jau arī paskriet. Graudiņu Grieta gan nolēma siet govkuņģi, tas vēl siltāks kā melnais, un siltums kaulus nelauž. Uz rokas visas paņēma dižās drānas, lielos vilnas lakatus. Drošs paliek drošs. Kas var zināt, kāds laiks var vēl uznākt. (*Balandnieki*, 226-227.lpp.).

227.

228.

159.-161. Lielais lakats – Zīdstrīpa jeb Jaunā Zīdstrīp'. Pusvilna. 20.gs.sākumā šos lakatus auda Anna Kulberga Alsungā. SPP

60

LIELĀ DRĀNA

Lielā drāna, dažkārt dēvēta arī par pelēko drānu jeb lielo villdrānu (lietots arī nosaukums *pātardeķis*). Tas ir ikdienas apģērba gabals - lielais lakats, kuru valkā mēteļa vietā.

Suitu pūrā tie ienāk 19.gs. beigās. Lakati ir tik lieli, ka tos nēsā, pārlocītus uz pusēm. Tādējādi tie ļauj ķermenim saglabāt siltumu un lietus laikā pasargā no mitruma.

229.-230. Lielā drāna. 20.gs.sāk. SPP

231.- 232. Lielā drāna. 20.gs. SPP

233.-234. Lielā drāna. 20.gs. SMK

Jauna biju, itin jauna,
Nemācēju gālu siet;
(V. Porziņģes pūrs. 268)⁸

SUITU SIEVU GALVASSEGAS

Godos ejot, precētas sievas galvu sedza četras kārtas - lupats, aube, ragu lakats un virslakats, bet neprecētas meitas greznojās ar vainagu un lakatiņu vai tikai lakatiņu.

"Prūsene vienmēr ģērbās suitu drēbēs. Viņa valkāja tādu pašu greznu, kuplu lindraku kā visas suitu sievas, varbūt tikai ar to starpību, ka viņas lindraks arvienu bija nevainojami tīrs. Viņa valkāja tādu pašu jaku kā citas sievas, malās un ap piedurkņu galiem uzšūtām zīda lentēm. Galvā viņai tāpat kā citām sievietēm bija balts lakatiņš. Šoreiz gan kā svētkos bija zīda lakats - zīdenis un vēl zem tā precēto sievu goda rota - aube, kura uz pieres bija izrotāta kruzuljiem. Uz pleciem tai bija lielāks vilnas lakats *dižais mellais* - tumši brūns ar melnu dziju piejaukumu. Kājās viņai bija puķainās zeķes - grezns vairāku dziju adījums ar dažādiem rakstiem - un baltas, pašdarinātas govsādas pastalas. Tās tik labi piederējās pie greznajiem suitu lindrakiem."

8. *Dziesminiece Veronika Porziņģe/Suitu novada mantojums* sast. D. Nasteviča. - Rīga: Preses nams, 1999, 42.lpp.

9. P.Upenieks. *Balandnieki*. Rīga: Madris, 2005, - 332.lpp.

Jaunu meitu galvas rota - SPANGU VAIŅAGS

Šobrīd biežāk sastopami vainagi, kas darināti pēc 20.gs. 70.gadiem (skat. att.235.). To spangas (mazas metāla podziņas) ir 0,8 cm platas. Vecākajiem vainagiem (skat. att.236.-238.), kas ir liels retums, spangu diametrs ir 0,5-0,6 mm.

Vainagi ir darināti no plānas metāla stīpiņas vai plāksnītes 1,3 - 1,5 cm platumā, kas ar spangām un stīgām piediegta uz *krijus* (liepu lūka, vai papes sloksnītes pamata), kas oderēta ar sarkanās vilnas drānu.

235. SPP

236. Spangu vainags. 19.gs. SMK

Spangu vainagi ir sastopami arī Kuldīgas un Ventspils apriņķī.

237. - 238. Spangu vainags 19.gs. SMK

LINKAINIS

Linkainis ir līgavas galvas rota, ko lieto vienu reizi mūžā laulības ceremonijas laikā. Linkainis ir garens auduma gabals (aptuveni 85x250 cm), kas tiek locīts pēc īpašas metodes, pie galvas deniņu daļas saspraūžot ar greznām zīlotām brošām.

239. Axel O. Heikel *Vilstrachten In den Ostseeprovinzen und in setukesien*. Helsingfors, 1909, Taf. XII

SUITU SIEVAS GALVASSEGAS SECĪBA

1a. LUPATA jeb
SVIEDRAUTS

1b. vai MICE

2. AUBE

3. RAGU LAKATS

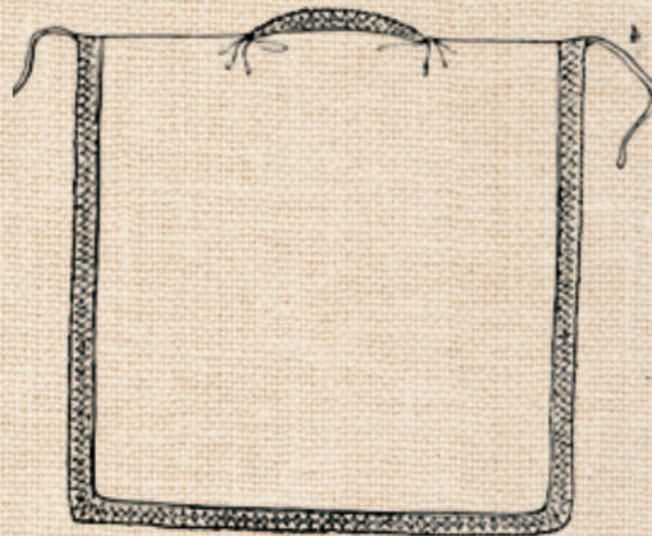
4. VIRSLAKATS

SVIEDRAUTS

Lupata jeb sviedrauts. Tas ir lina vai kokvilnas auduma gabals 65x95 cm, ko rotā tamborēta vai knipelēta mežģīne gar pieres daļu ap 35 cm garumā un gar sāniem un apakšmalām. Sviedrauts ir sievu galvas sega, ko sien zem aubes. Mūsdienās vienkāršojot tiek valkāta apakšmīce vai lakatiņš ar mežģīni, kas kalpo par sviedrautu zem aubes.

240. Axel O. Heikel *Vilstrachten In den Ostseeprovinzen und in setukesien*. Helsingfors, 1909, Taf. XII

241., 242. Aube. 19.gs.beigas/ 20.gs. sāk. SMK

243., 244. Aube. 19.gs.beigas/ 20.gs. sāk. SMK

AUBE

Precētas sievas galvassega suitos dēvēta par aubi, retāk par mīci. Aubi gatavo no krāsaina, smalka kokvilnas auduma. Aubes pieres daļa ir rotāta ar sīki krokotām mežģīnēm divās kārtās, kurām pa vidu iestrādātas krāsainas lentītes.

245. Mīce.
EKC "Sūti"

246. Aube.
SPP

247. Aube.
SPP

V Starptautiskais Burdona festivāls suites, 2017.g.

*180. Zīdenis.
20.gs. SPP*

*181. Visādaiss zīdenis
20.gs. SPP*

182. Kuģenieks 20.gs. SPP

217. Baznīcas zīdenis SPP

10. М.Н. Мерцалова. *Поэзия народного костюма*. Москва "Молодая гвардия" -115.Іpp

LAKATI

Dodoties godos, sievas galvā sēja greznos zīda vai smalkvilnas lakatus, bet ikdienā nēsāja vienkāršus - kokvilnas vai lina.

Tāpat kā godos ejot, arī ikdienā lakatam bija liela nozīme. Ja godos lakats bija viens no sievas turības rādītājiem, tad karstā vasaras dienas vidū tas sargāja galvu no karstās svelmes un, piesūcies ar zāles smaržu, kalpoja kā drāniņa, ko paklāt zem galvas īsajos atpūtas mirkļos.¹⁰

Talkas dienās, kad nāca palīgi no kaimiņu mājām, apgērbam pievērsta mazliet vairāk uzmanības nekā ikdienā. Piemēram, P.Upenieks raksta, ka talkas dienā rijā Lienotene (tas nozīmē saimniece no Lienotu mājām - suitos cilvēkus sauc pēc māju nosaukumiem) ierodas uzposusies: „Mugurā viņai ir gandrīz vai svētdienas drānas. Balts priekšauts priekšā. Galvā balts lakatiņš ar sīkām puķītēm. Viņa aicina talciniekus launagā. Pelnīts nu ir. Šitāds darbs veikts!” (*Balandnieki*, 291.lpp.).

183. Smalkvilnas lakats. 20.gs. SPP

232. Cēbers. Vilna zīds. 20.gs. SPP

230. Brūnganzaļais zīdenis. 19.gs. SPP

KUĢENIEKS

Kuģeniēks - rūpnieciski austs lakats ar uzspiestiem ziedu rakstiem. Stāsta alsundzniece Marija Steimane (dz.1932): „Šos lakat's neražoj ūz viet, tos ievēd no ārzēmē, ar kuģ ievēd. Tāpēc ar tāds nosaukums”.

248. Smalkvilnas lakats -
kuģeniēks. 20.gs. SMK

249. Smalkvilnas lakats -
kuģeniēks. 20.gs. SPP

250.-252. Smalkvilnas lakats - kuģeniēks. 20.gs. SPP

SMALKVILNAS LAKATS

253.-256. Smalkvilnas lakats. 20.gs. SPP

ZĪDENIS - VIRSLAKATS

Vainags zelta lapiņam,
Ne manej mūžiņej;
Slēž autiņis, zīda drān -
Tā manej mūžiņam.
(No V.Porziņes pūra 324)¹¹

257.

258.

259.

260.

261.

257.-259. Zīdenis. 20.gs. SMK / 260. - 261. Zīdenis. 20.gs. SPP

262. Zīdenis. 20.gs. SPP

263. Zīdenis. 20.gs. SPP

264. Zīdenis. 20.gs. AM

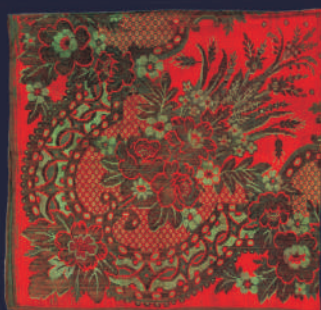
11. Dziesminiece Veronika Porziņģe/Suitu novada mantojums
sast. D.Nasteviča. - Rīga: Preses nams, 1999, 46.lpp.

265.

266.

267.

268.

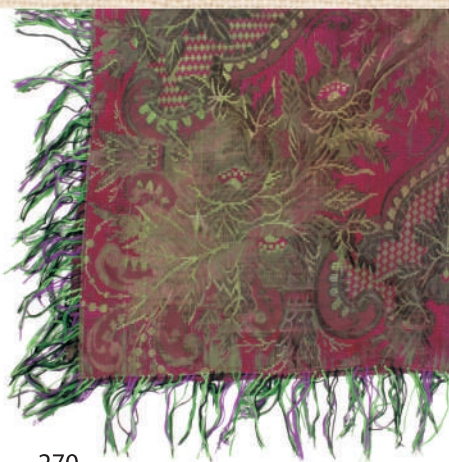

VISĀDAIS ZĪDENIS

Visādos zīdeņus tāpat kā citus virslakatus no zīda sien galvā tikai godos. Visādie zīdeņi ir žakarda lakati, kas 19 .gs. beigās ražoti Krievijā.

269.

270.

271.

265.-271. Visādaiss zīdenis. 20.gs. SPP

272. Fotogrāfija
uzņemta Alsungā
20.gs. sāk. SPP

PLECU LAKATS

Dažkārt, godos ejot, lai izrādītu savu pūru, sievas lielos zīda vai smalkvilnas lakatus klāja uz pleciem zem trakās drānas.

Atstāja priekšpusē abus galus brīvi karājamies tā, lai lakata gali būtu labi redzami. (skat. att. 211.).

273. Smalks vilnas lakats ar
bārkstīm.
149x149. 19.gs. SPP

Šobrīd šādus lakatus pēc
veco lakatu zīmējuma
parauga ražo Krievijā,
Pavlovskas lakatu fabrikā.

Par sagrieztajiem lakatiem Gudiņ Zenta stāsta: "Pēc kara jau, par cik jau nebija ko vilkt. Tad es zinu, ka arī te kaimiņos sadalīja uz pusēm un sēja kā kaklautu, kā šallīti".

274. Žakarda lakats. 20.gs. SPP

275. Žakarda lakats. 20.gs. SPP

276. Smalkvilnas lakats "muslins".
158 x 152cm. Praņas (bārkstis) 20 cm.
20.gs. SPP

BAZNĪCAS ZĪDENĪ

Balandnieku meitas milēja vienprātību un saskaņu. Katru sestdienas vakaru meitas pūlējās sazināties, kā rīt, svētdienā, ģērbties. Vai vilkt suitu lindrakus, vai kleitas, vai siet caur padusēm „**dižo mello**” vai „**govkuņģi**”, vai „**dižo zīdstripu**”, vai sies galvā **zīdeni** vai **cēberi**, vai **dižo drānu** jems līdz vai nē.¹² To visu vajadzēja smalki apspriest un svētdienas rītā balandnieces parādījās visas ģērbusās kā īstas māsas.

277. Baznīcas zīdenis SPP

278. Baznīcas zīdenis SPP

12. P.Upenieks. *Balandnieki*. Rīga: Madris, 2005, - 58.lpp.

279.

280.

281.

282.

Uz baznīcu ejot, galvā sietais baltais zīda lakatiņš - **Baznīcas zīdenis**, piedeva sievietēm svinīgumu un izcēla notikuma nozīmīgumu.

279.-280. Baznīcas zīdenis. SMK,
281.-286. Baznīcas zīdenis. SPP

283.

284.

285.

286.

RAGU LAKATI

Zida vai smalkvilnas lakatiņi, kurus sien virs aubes. Lakatu saloka trīsstūrī un uzliek uz galvas. Lakata galus pakausī sakrusto un uz pieres sasien bantītē, kuru dēvē par *ragiem*. No kā arī cēlies lakatiem nosaukums *Ragu lakati*.

Virš *Ragu lakata* pāri sien *Virslakatu*, kuru sasien zem zoda, un lakatu pie *ragiem* ieloka spicu, izveidojot tā dēvēto *tūtiņu*.

Godos ejot, smalkos zīda lakatus izmantoja arī vīri, apsienot ap rakstīto krekla apkaklīti.

287. Zīdenis.
19.gs. SMK

Vineta Jaunzemes foto

288. Zaļais zīdenis.
19.gs. SKM

289. Brūnganzaļais zīdenis. 19.gs. SPP

CĒBERS

Galvas lakats no smalkas vilnas. Lakatus sēja galvā gada aukstajā laikā.

Cēberi bija gan greznāki rakstīti ar zīda diegiem, gan vienkārtna rūtaini lakati.

290. Lakats - **Cēbers**.
Vilna zīds. SPP

291. Lakats - **Cēbers**. Vilna zīds. SPP

292. Lakats - **Cēbers**. Vilna zīds. SPP

VĪRU APĢĒRBS

Vēl no 20.gs. sākuma ir saglabājies apraksts, ka pie suitu vīra goda tērpā pieder svārks, bruslaks, bikses, izrakstītais krekls, josta (audene vai sleņģene), kakla drāniņa, cepure, rakstainās zeķes, cimdi un apavi (zābaki vai pastalas). Turklāt 19.gadsimtā turīgāki vīri nēsājuši arī vestes.

293. Bruslaks.
19.gs. Vilnas trinitis.
Lina odere.
perlamutra pogas
SMK

Diemžēl suitu pūrā tikpat kā nekas nav saglabājies no vīru apģērbiem. Suitu sieva Ilga Leimane šo faktu skaidro šādi: „Iemesls, kāpēc tie saglabājušies tik maz, ir pavisam vienkāršs - kara laikā neviens nedomāja par tādām lietām. Pēckara gados sekoja lielā tautas izvešana, - kurš domāja par tērpu darināšanu? No tukšajām mājām tika izzagtas visas derīgās mantas. Sākoties lielajiem meliorācijas darbiem, mājas vienkārši nojauca. Laukos sākās kolektivizācija. Lielā trūkuma dēļ cilvēki bija spiesti pārdot sakrātās mantas uzpircējiem, un tādu nebija mazums. Tāpēc muzejos ir tik daudz suitu dārgumu. Kolhoza laiki arī atstājuši savu nospiedumu.

Turklāt jābilst, ka izvēles vīriešu apģērbam nebija tik lielas kā sieviešu apģērbam."

Par suitu vīru apģērbu 20.gs. sākumā stāsta P.Upenieks, aprakstot, kā saģērbies Pauliņu mājas saimnieks Andrējs, sagaidot savās mājās cienījamu viesi - priesteri Ozoliņu:

„Šodien Andrējs bija apģērbies kā svētdienā. Mugurā viņam bija jaunākie bruslaki ar baltajām perlamutra pogām. Ap vidu viņš bija apsējis greznu, rakstainu jostu. Kājās tikko darītas pastalas, gaiši dzeltenas, un puķainas zeķes. Viņš bija gludi skuvies. Garie suitiski apgriezti mati bija gludi sasukāti. Galvas vidū taisns celiņš.” (Balandnieki, 185.lpp.)

294. 20.gs.sākums. SMK

295. 20.gs.sākums. SMK

296. 20.gs. sākums. SMK

BRUSLAKS

Bruslaku piedurkņu izšuvumi tika veidoti dažādi. Visinteresantākais no tiem ir vienīgajam suitos atrastajam bruslakam. (skat. att. 241.)

Bruslaka faltes no iekšpuse saturēja lina diegs, kas tika šūts vairākās kārtās pa locījuma līniju. Bruslakam odere tiek šūta piedurknēs un priekšpuses un mugurdaļā, izņemot falšu daļu. (skat. att. 295.).

Detalizētu aprakstu par bruslaka izskatu 20.gs.sāk. atstājis M.Siliņš: „Bruslaki valkājami zem svārkjiem vai arī tie izpilda svārku vietu. [...] Bruslaki šūdināti un rakstīti līdzīgi svārkjiem, tikai uz krūtīm ne kāšoti, bet ar pogām, labi biezi kopā, pa divām rindām - senāk, ja vien iespējams, prāva sudraba, tagad gaiša perlamutra. Tā kā bruslaki krūtīs krietni ornamentēti, tad svārkji, ja uzvilkti tiem pāri, paliek atstāti priekšā paviru. Tādā gadījumā nepieciešama josta, vismīļāk spodra metāla slenģene, svārkus pienācīgi apjožot ar plaukstas platiem un gariem metāla pleņķiem, t.i. plāksnēm, priekšā, pāri bruslakiem.”¹³

Bruslaks, kas redzams fotogrāfijā (skat. att. 293.-296.) ir vienīgais, kas atrasts saglabāties suitos. To, kāds bijis suitu vīru apģērbs, šobrīd varam secināt no pierakstiem, fotogrāfijām un suitu tērpa, kas glabājas muzeju fondos.

297. Ādas josta ar metāla aizdari un regulētājiem. 19.gs. SPP

298. Metāla josta - slenģene. 1804.gads. SPP

13. M.Siliņš. *Latvju raksti/Ornament Letton*. 1.sēj., Rīga: Valstspapīru spiestuve [B. g.], 53.lpp.

VĪRU GODA KREKLS

Kaut arī goda krekli tika taupīti, tomēr līdz mūsdienām suitos no autentiskajiem krekliem ir saglabājušās tikai dažas apkaklītes.

Par to, kāds ir bijis suitu vīra goda krekls, liecina vien M.Siliņa apraksts: „Vīriešu krekls bijis izrakstīts gluži kā sieviešu krekls. Apkakle stipri platāka par svārku vai bruslaku apkakli. Būdama stāvā apkakle, tā ļauj palepoties ar labi redzamo rakstu, jo sniedzas pāri svārku vai bruslaku rakstītajai apkaklītei. Krūtis bagātīgi izrakstītas līdz pat jostas vietai. Siltākā laikā virsdrēbes paliek neaizkāšotas vai neaizpogātas, kur kļūst redzami daļiņie raksti. Bez tam virsdrēbēm pie reizes vēl arī lieks izšļaupums pakaklē tam pašam nolūkam. Tur tad piesprauž vēl klāt pa kādai zīlotai saktiņai, sarkanām zīlēm. Krekla raksti visi sieviešu roku darbs. Rakstīti krekli savam gaidāmajam izredzētajam nedrīkst iztrūkt jaunu sieviešu pielocītā pūrā. Kreklu pie kakla satur kopā sarkanas vai zaļas zīda lentītes, ar saktu (senāk), vai apņēm ap kaklu vēl tādas pašas krāsas lentveidā salocītu zīda lakatiņu, ar mezglu pakaklē”¹⁴.

299.-300. Kreklu apkakles.20.gs. SMK

301. Krekla piedurkne.

302. Krekla apkakle.

303.-304. Kreklu apkakles.
20.gs. SMK

VESTE

Suitu vīriem vestes bija krāšņas. To esamība pūrā bija turības pazīme, jo ne visi vīri varēja atļauties zem bruslaka valkāt vesti. Tās šuva no divu veidu auduma. Priekšpuse no greznāka auduma ar pogām divās rindās. Mugurpusei izmantoja vienkrāsainu vilnas vai lina audumu. Lai padziļotos, pie vestes piestiprināja pulksteņus ar ķēdi. Pulksteņa ķēdi atstāja karājoties ārpus vestes kabatiņas.

BIKSES

Bikses suitu tautastērpam šuj no gaiša vilnas auduma, vasarā valkā lina auduma bikses. Bikšu aizdari veido kreisajā malā, pogas paslēpjot aizdares daļā. Bikses sajož ar ādas jostu.

APAVI

Pa visiem ceļiem uz Alšvangu sāka braukt un iet. Visi steidzās uz baznīcu. Šodien bija Dievmaizes diena, tāpēc lielākā daļa gājēju šorīt steidzās agrajā baznīcā. Baznīcā vēl valdīja svinīgs klusums. Šad tad klusumu pārtrauca pastalu čabošais troksnis uz akmens klona, un reizēm noklaudzēja smago vīru zābaku troksnis.

(Balandnieki, 60.lpp.)

Sievietēm goda apavi bija kurpes, pastalas vai arī puszābaki. Sievas bija ļoti taupīgas, tādēļ ikdienā staigāja arī ar basām kājām. Svētdienā pat līdz baznīcai aizgāja ar basām kājām, bet pie baznīcas, ezerā tās nomazgājušas, uzvilka zeķes un apavus tā, lai ar godu varētu iet baznīcā.¹⁵

Līdz 20.gs. sākumam suiti ikdienā valkāja arī vīzes, kuras darināja no kārkla, liepas vai kadiķa jeb ērča mizas, pat no līnu vai kaņepāju auklām.¹⁶ Pie ikdienas apaviem pieder arī koka tupeles.

305. Pastalas. 20.gs. SPP

306. Vīze. 20.gs. sāk. SMK

15. Stāsta alsundzniece Ilga Leimane (dz.1943)

16. M.Siliņš. *Latvju raksti/Ornament Letton*. 1.sēj., Rīga: Valstspapīru spiestuve [B. g.], 55.lpp.

Agrāk jau tēvs mums darīja pastalas un koka tupeles. Uz skolu es gāju ar pastalām. Man žēl, ka nav neviena koka tupele palikusi. Mēs jau ar koka tupeļēm pa mājām staigājām. Mums visiem bija koka tupeles.

Stāsta Marija Pūtele

Suitos turīgākie vīri valkāja melnus ādas zābakus, bet, ja zābaku nebija, tad kurpes un pastalas. Bikšu galus ielocīja rakstainās zeķēs, kas bija ne mazāk košām krāsām un grezniem rakstiem kā sievietēm.

SIEVU APAVI

Sievas valkāja puszābakus, kurpes un pastalas. Lai paildzinātu papēžu kalpošanas laiku, tiem bija misiņa vai bronzas apkalumi.

307. Axel O. Heikel
*Vilstrachten In den
Ostseeprovinzen und in
setukesien. Helsingfors,
1909, Taf. XXIX*

308. Kurpes. SPP

309. Puszābaki ar apkalumu. SPP

VĪRU ROTAS

SLEŅĢENES UN ĀDAS JOSTAS

Iecienītas ir ne tikai sleņģenes, bet arī ādas jostas, kuru aizdare veidota ar dekoratīvu metāla kalumu (skat. att. 297.).

310.
EKC "Suiti"

311.
EKC "Suiti"

313. Ādas jostas ar
apkalumu. SPP

312. SPP

314. SPP

CEPURE - RATENE, KRANCIS

Suitu vīru tautastērpam piederīgas ir melnas (tumši brūnas vai pelēkas) velta filca platmales, tautā sauktas par **ratenēm**. Cepuri apsēja ar krāsainu lenti vai kranci. Kranci veido, savijot lina diegus ar zirga astriem un krāsainām pērlītēm. Vijuma galos veidoja spurainus pušķus, kas sniedzās pāri cepures malai.

315. Ratene ar kranci.

316. Fotogrāfija 20.gs. sāk.

317. Mētelis. EKC "Suiti"

318. Audene.
SPP

MĒTELIS

Mētelis jeb garais svārks. Mētelis ir ziemas apģērbs, to velk virs bruslaka, sajožot ar platu, svitrainu audeni. Mēteli šuj no bieza, gaiša vilnas auduma, veidojot dekoratīvu izšuvumu krūšu daļā. Lai izceltu vīra diženumu, mēteli bieži vien turēja nesapogātu, lai redzētu spožās bruslaka pogas.

319. Axel O. Heikel *Vilstrachten In den Ostseeprovinzen und in setukesien*. Helsingfors, 1909, Taf. XI

320. SPP

321. SPP

322. SPP.

ZIEMAS APĢĒRBS

Ziemā sievas un vīri valkāja aitādas kažokus, - gan oderētus, gan plikādas. Oderētie kažoki tika šūti no vadmalas un oderēti ar aitas ādu.

Vīru mētelis tika šūts garš, plats, ar atlokiem piedurkņu galos, ar stāvu apkakli, kurai piestiprināts apmetnis. Mēteli apjoza ar audeni.

323. SPP

BĒRNU APĢĒRBS

Suitiem bērnu apģērbs ir tāds pats kā pieaugušajiem. Senāk tā greznums un komplektācija liecināja par ģimenes turību, čaklumu un prasmi to darināt. Šodien bērni valkā tādas pašas drānas kā pieaugušie. Meitenes līdz pusaudža vecumam neliek galvā spangu vainagus. Tos liek, sākot ar pusaudža vecumu, un līdz izdošanai pie vīra.

Mūsdienās meitenēm izplatīts ir ņieburš jeb melnā, izšūtā veste. ņieburu rotā līdzīgi izšuvumi kā melnajiem vamžiem. Tas var būt gan krāsainu diegu, gan pārļu izšuvums.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

1. Latvijas vēstures muzejs. LATVIEŠU TAUTAS TĒRPI II KURZEME. *Latviešu un lībiešu tērpi*, 1997.
2. Axel O. Heikel *Volstrachten In den Ostseeprovinzen und in setukesien*. Helsingfors, 1909., Taf. XIII.
3. Siliņš M. *Alšvanga. Latvju raksti*. R., 1931.
4. Nasteviča D. *Adīti mauči*, 2014.
5. Upenieks P. *Balandnieki*, 2005.
6. Kursīte J. *Suitu identitāte*, 2005.
7. Latvijas Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs. *Suitu pūrs*, 1991.

SATURS

IEVADS	3	SUITU SIEVU GALVASSEGAS SECĪBA	65
SAISINĀJUMI	6	SVIEDRAUTS	66
SUTU ZEĶES	8	AUBE	67
CIMDI	14	LAKATI	68
DŪRGALI JEB MAUČI	18	KUGENIEKS	70
SUITU SIEVU KREKLI	22	SMALKVILNAS LAKATS	70
APROCES	23	ZĪDENIS - VIRSLAKATS	71
PĒRĻOTĀ APKAKLE JEB GREZNAIS KRĀDZIŅŠ	26	VISĀDAIS ZĪDENIS	72
SUITU BRUNČI	30	PLECU LAKATS	73
JACIŅAS	34	BAZNĪCAS ZĪDENIS	74
VAMZIS	35	RAGU LAKATS	76
SARKANĀS SUITU JAKAS	36	CĒBERS	77
VASARAS JACIŅAS	38	VĪRU APĢĒRBS	78
JOSTAS UN PRIEVETI	40	BRUSLAKS	80
SAKTAS	44	VĪRU GODA KREKLI	82
VILLAINES UN PLECU LAKATI	48	VESTE	84
BALTĀ RAKSTAINĀ VILLAINĒ - AIZSITENE	52	BIKSES	85
MĒLENE	56	APAVI	86
MELLAIS NĒZDOGS JEB KANISERS	57	SIEVU APAVI	87
GARPRANA	58	VĪRU ROTAS	88
GOVKUŅĪS	59	SLEŅĢENES UN ĀDAS JOSTAS	88
ZĪDSTRĪPA	60	CEPURE - RATENE, KRANCIS	89
LIELĀS DRĀNAS	61	MĒTELIS	90
SUITU SIEVU GALVASSEGAS	62	ZIEMAS APĢĒRBS	91
Jaunu meitu galvas rota - SPANGU VAIŅAGS	63	BĒRNU APĢĒRBS	92
LINKAINIS	64	IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI	93

